CP 00072_สืบชาตา (1)_2561

มรดกล้านนา

สืบชาตา(1)

พิธีกรรมอย่างหนึ่งที่เป็นที่นิยมให้มีในโอกาสต่าง ๆ คือ "การสืบชาตา" เพื่อมุ่งหวังสืบต่ออายุตามความเชื่อ เรื่องของการสืบชาตานี้ ได้เค้าความเชื่อมาจากคติทางพุทธศาสนา ดังปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ยมกวรรค เรื่อง "อายุวัฒนกุมาร" โดยมีเรื่องย่อว่า

ในสมัยที่พระพุทธเจ้า ณ เมืองทีฆลัมพิกะ มีชายวรรณะพราหมณ์ ๒ คน บวชเป็นฤาษี อยู่ต่อมาฤาษีตนหนึ่งลาเพศไปมีครอบครัว แต่อีกตนหนึ่งบำเพ็ญพรตจนได้คุณวิเศษสามารถอ่านชาตาชีวิตคนได้ ครั้งหนึ่ง คนที่ลาเพศไปมีบุตร ได้พาบุตรไปเยี่ยมฤาษีผู้เป็นเพื่อนเมื่อตนแสดงความเคารพ ฤาษีก็ให้พรว่า "ขอให้อายุยืน" แต่พอให้บุตรแสดงความเคารพบ้าง ฤาษีกลับนิ่งเงียบ เมื่อถูกถามฤาษีก็ตอบว่า "**ลูกของท่านชาตาขาดและจะเสียชีวิตภายใน ๗ วัน**"พร้อมกับแนะนำให้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบพระองค์ทรงให้พราหมณ์ประกอบพิธีสืบชาตา โดยให้ตั้งปะรำพิธีที่หน้าประตูบ้าน จัดเตียงนอนให้เด็กนอนตรงกลาง พร้อมปูอาสนะไว้ ๘ หรือ ๑๖ ที่ ล้อมเตียงนั้นไว้ แล้วให้นิมนต์พระสงฆ์มานั่งสวดพระปริตตลอด ๗ วัน ๗ คืน และในวันที่ ๗ ซึ่งเป็นวันสุดท้าย พระพุทธองค์ทรงเสด็จไปเป็นประธานสงฆ์สวดพระปริตตลอดทั้งคืนจนรุ่งเช้า เมื่อพราหมณ์นำเด็กไปแสดงความเคารพพระพุทธเจ้า พระองค์ก็ให้พรว่า "ขอให้อายุยืน"พราหมณ์ทูลถามว่า "**อายุยืนเท่าไหร่**"พระองค์ตรัสตอบว่า "**๑๒๐ ปี**"พราหมณ์จึงตั้งชื่อว่า "**อายุวัฒนกุมาร**"

เหตุที่บุตรน้อยของพราหมณ์จะต้องตายภายใน ๗ วัน ก็เนื่องจากมียักษ์ตนหนึ่งชื่อ "อารุฑกะ" ได้ทำการปรนนิบัติเจ้านายนานถึง ๑๒ ปี เจ้านายของยักษ์ได้ให้พรว่า ให้ไปจับเด็กเกิดใหม่คือบุตรน้อยของพราหมณ์กินภายในวันที่ ๗ หลังจากได้รับพร ดังนั้นพอถึงวันที่ ๗ ยักษ์ก็ไปหาเด็กเพื่อจับกิน แต่เมื่อไปแล้วกลับเข้าไม่ถึงตัวเด็ก เพราะเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีสวดประปริตอยู่ ที่นั่นจึงมีเทวดาชั้นสูงระดับต่าง ๆ มาเฝ้าเป็นจำนวนมาก ยักษ์เองอยู่ในระดับต่ำจึงเข้าไม่ถึง ยักษ์นั้นแม้รอจนรุ่งสาง ก็พอดีครบกำหนดหมดเขตพ้น ๗ วัน ตามที่เจ้านายให้พร อารุฑกะยักษ์ก็กินไม่ได้ บุตรน้อยของพราหมณ์จึงปลอดภัย

ด้วยเหตุนี้ พุทธศาสนิกชนส่วนหนึ่งจึงเชื่อว่าหากได้สืบชาตา ฟังสวดพระปริตแล้วอาจทำให้มีชีวิตยืนยาวได้ถึง ๑๒๐ ปี และคตินี้น่าจะเป็นที่มาของคำให้พรของชาวล้านนาที่ว่า **"ขอหื้ออายุหมั้นยืนยาว ร้อยซาวขวบเข้าพระวัสสา นั้นจุ่งจักมีเที่ยงแท้ดีหลี แด่เทอะ"**

กล่าวถึงพิธีกรรมสืบชาตา ก่อนที่จะมีพิธีกรรม ต้องมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยจะมีเพื่อนบ้านมาช่วยกันคนละไม้คนละมือ ที่สำคัญคือต้องมีผู้รู้จักสิ่งของที่จะต้องใช้เป็นอย่างดี อุปกรณ์ที่จะใช้มีสองส่วน กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่งสำหรับเจ้าชาตา อีกส่วนหนึ่งเป็นขันตั้งสวดมนต์ (พานกำนล) และเครื่องไทยทาน

ส่วนแรกของเจ้าชาตามีดังนี้

๑. ไม้ค้ำ เป็นไม้ง่ามขนาดพอเหมาะ ความยาวเท่าความสูงของเจ้าชาตา เหลาให้สวยงาม บางแห่งทาสีขาวคาดด้วยกระดาษสีทอง จำนวน ๒ อัน

๒. ไม้ค้ำเล็ก เป็นไม้ง่ามขนาดเล็ก ความยาวเท่าความยาว ๑ ศอกของเจ้าชาตา จำนวนเท่าอายุ หรือ ๑๐๘ อัน มัดรวมกัน

๓. ขัวไต่ เป็นไม้ไผ่เจาะใส่สลักติดกัน มีลักษณะเป็นเหมือนสะพานคู่

๔. บอกน้ำ

๕. บอกทราย

๖. บอกข้าวเปลือก

๗. บอกข้าวสาร

ทั้ง "บอกน้ำ บอกทราย" และ "บอกข้าวเปลือก บอกข้าวสาร" จะเป็นกระบอกไม้ไผ่สองปล้องในลำเดียว โดยปล้องหนึ่งบรรจุน้ำส่วนอีกหนึ่งบรรจุทรายเรียกว่า "บอกน้ำบอกทราย" อีกลำหนึ่งทำให้ลักษณะเดียวกัน แต่บรรจุข้าวเปลือกปล้องหนึ่ง และข้าวสารอีกปล้องหนึ่งเรียกว่า "บอกข้าวเปลือก บอกข้าวสาร" ทั้งสองอย่างมีความยาวเท่าความสูงของเจ้าชาตา แต่ปัจจุบันย่อส่วนลงมาเท่าความยาวขนาด ๑ ศอกของเจ้าชาตา

๘. หน่ออ้อย

๙. หน่อกล้วย

๑๐. กล้วยหมาก

๑๑. คล้ามะพร้าว

๑๒. ลวดเงิน ลวดคำ ซึ่งทำด้วยกาบกล้วย ขนาดความยาวเท่ากับ ๑ วาของเจ้าชาตา ใช้แขนงไม้เลียบเป็นชิ้น ๆ คล้ายบันได แล้วผูกด้าย โดยผูกพาดจากบนลงล่าง จำนวน ๖ เส้น เส้นหนึ่งผูกด้วยเบี้ย เส้นต่อมาผูกด้วยหมากพลู ข้าวตอก ดอกไม้ เงิน ทองคำและกล้วย ตามลำดับเฉพาะเงินและทองคำก่อนนั้นใช้ของจริง แต่มาภายหลังใช้กระดาษสีเงินม้วนเป็นหลอด ๆ เอาฝ้ายร้อยสมมุติเป็นลวดเงิน ใช้กระดาษสีทองทำให้ลักษณะเดียวกันสมมุติเป็นลวดคำ

(อ่านต่อวันจันทร์หน้า)

สนั่น ธรรมธิ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่